

Two Year Duration of B.Ed. and M.Ed. Course

PAYAL SOLANKI

National Council of Teacher Education – NCTEની સ્થાપના ૧૯૭૩માં થઈ હતી. જે શરૂઆતમાં એક અસંવેધાનીક સંસ્થા હતી. જે સન ૧૯૯૩માં લોકસભા અધિનિયમ સંખ્યા – ૭૩માં સંવેધાનિક સંસ્થા ઘોષિત થઈ.

રાષ્ટ્રીય અધ્યાપક શિક્ષા પરિષદના કાર્યો

૧. શિક્ષણના ક્ષેત્રમાં શિક્ષણ અધિગમ પ્રક્રિયાને પ્રોત્સાહન કરવું.
૨. શિક્ષણના ક્ષેત્ર માં અનુસંધાન કાર્યને પ્રોત્સાહન આપવું. બી. એડ
૩. શૈક્ષિક પ્રતીકાઓ તેમજ શોધ પત્રોનું પ્રકાશન કરવું.
૪. સર્વેક્ષણ તેમજ અનુસંધાનીકમહત્વ ધ્વારા માનવીય શક્તિઓ ને સુનિયોજિત કરવી.

સમયની માંગ સાથે NCTE પોતાના નિયમમાં સુધારા વધારા કરીને સમગ્ર ભારતમાં બી.એડ./એમ. એડ.નું નિર્ધારણ કરેલ છે. NCTE એ બી.એડ./એમ. એડ.ના અભ્યાસક્રમને લઈને ખુબજ મનોમંથન કરી રહ્યું છે. સમય ની માંગ સાથે નો અભ્યાસક્રમ અને તેનું વિષયવસ્તુ ઉતરોતર પ્રગતિ કરાવી શકે તેવું હોવું જોઈએ પણ સમય ના પ્રવાહ ની સાથે આજ નું શિક્ષણ ખાડે જઈ રહ્યું છે. તેમાં ખાસ કરીને બી.એડ./એમ. એડ.ની ફેકલ્ટી સામે અંગુલી નિર્દેશ થઈ રહ્યો છે એટલે કે હવે બી.એડ./એમ. એડ.જે શિક્ષકો તૈયાર થવા જોઈએ તેવા પ્રતિભાસંપન્ન શિક્ષકો બહાર આવતા નથી. સમાજ ની જે માંગ છે તે શિક્ષકો દ્વારા સંતોષાતી નથી. NCTE પોતાના નિયમમાં સુધારા કરીને આજના સમયાનુસાર SEMESTER પ્રથા બી.એડ./એમ. એડ.માં અપનાવી છે. ત્યારે શું NCTE ના આ SEMESTER પ્રથા દાખલ કરવા પાછળ ના કારણો કયા હોઈ શકે? શું SEMESTER પ્રથા બી.એડ./એમ. એડ.માં આવવાથી શિક્ષણ - પ્રશિક્ષણ નું માળખું સુધારશે ખરું?

NCTE હરહમેશ પોતાની નવી આચીકાઓ દ્વારા શિક્ષણ – પ્રશિક્ષણ એટલે કે બી.એડ./એમ. એડ.ની કોલેજો પોતાના વિદ્યાર્થીઓના એટલે કે ભાવી શિક્ષકોને તંદુરસ્ત પર્યાવરણ આપી સમાજ ને જે શિક્ષકો ની જરૂરિયાત છે એવા શિક્ષકો બહાર આવે.

પરંતુ આપણે જોઈએ છીએ કે જે પહેલા SEMESTER પ્રથા નહતી ત્યારનું શિક્ષણ અને અત્યારે નવા NCTE ના નિયમ પ્રમાણે એ પ્રથા સમગ્ર દેશમાં લાગુ પાડવામાં આવી છે ત્યારે ખરેખર સંપૂર્ણ દેશ માં SEMESTER પ્રથાને સારો એવો પ્રતિસાદ મળશે ખરો?

SEMESTER પ્રથાથી ભાવી શિક્ષકોને કેટલો ફાયદો થશે અને વિદ્યાર્થીના ઘડતરમાં તેનો કેટલો સાચો ઉપયોગ થશે? આ એક યક્ષપ્રશ્ન નજર સમક્ષ ઉપસી આવે છે. ત્યારે સમાજના શિક્ષણવિદો, વિચારકો, ફિલોસોફો, તત્ત્વજ્ઞાનીઓ, સમાજશાસ્ત્રીઓ માનવહિતવાદીઓ ઊંડાણપૂર્વકનું ચિંતન કરનાર સમગ્ર માનવોને

બી.એડ./એમ.એડના NCTEના નવા નિયમ SEMESTER પ્રથા ધ્વારા શિક્ષણમાં પરિવર્તન લાવવાનો જાણે ગાંડપણ સુઝ્યું છે. શું છે સાચું?

હાલ દેશની તમામે તમામ યુનિવર્સિટીઓ અને તેની તમામ એ તમામ બી.એડ./એમ.એડ. કોલેજની મુલાકાત લઈ એ ત્યારે બી.એડ./એમ. એડ.ની સાચી પરિસ્થિતિનો ખ્યાલ ઉભરી આવે છે. આજનું બી.એડ./એમ. એડ.નું શિક્ષણ એ માત્ર માહિતો નો એક ભાગ બની રહ્યો છે પરંતુ શિક્ષણ-પ્રશિક્ષણ લીધા પછી આજનો બી.એડ./એમ. એડ.નો વિદ્યાર્થી આજના જીવન વિદ્યાર્થીઓ સામે એક મિનીટ પણ ઉભો રહી શકતો નથી.

આ શું બતાવે છે? કે આજનું શિક્ષણ વિદ્યાર્થીને પાંગળું ન બનાવી દે તે પણ NCTE એ જોવાનું છે બી.એડ./એમ. એડ.માં અપાતી INTERSHIP એ માત્ર પેપરો પર રહી ચુકી છે SEMESTER પ્રથાનો ભોગ આજના શિક્ષકો – વિદ્યાર્થીઓ બંને ભોગવી રહ્યા છે. બે વર્ષની પ્રથા વિદ્યાર્થીના સર્વાંગીવિકાસ કરવામાં કેટલેક અંશે સફળ થશે તે જોવું જ રહ્યું? SEMESTER પ્રથા વિદેશમાં ખૂબ જ પ્રભાવશાળી પરિણામ આપી રહી છે પરંતુ ભારતને STRUCTURE SEMESTER પ્રથાથી માફક આવે તેવું નથી.

બી.એડ. અને એમ. એડ.ના અભ્યાસ અને પાઠ્યક્રમ મુજબ નજર નાખીએ છીએ ત્યારે સાચો ખ્યાલ આવે છે કે બી.એડ./એમ. એડ.નો અભ્યાસક્રમ એટલો બધો લાંબો છે કે ત્યાં PRATICALWORK જે વિદ્યાર્થીઓ ને એક સક્ષમ શિક્ષણ બનાવી શકે છે તે અધૂરું રહી જાય છે તે ખોટ આજના શિક્ષણના કઈ રીતે પૂરી કરી શકાય. શિક્ષણને – વિદ્યાર્થીને બન્ને સૈધાંતિક- પ્રાયોગિક કાર્ય કરવામાં કોઈને રસ નથી.

SEMESTER પ્રથા બી.એડ./ એમ.એડ.માં આવવાથી પરીક્ષા પૂરી ના થઈ હોઈ ત્યાં તો બીજી પરીક્ષા આવી ને ઉભી રહે છે. ત્યારે શિક્ષકોના મગજમાં એક જ વિચાર આવે છે કે અભ્યાસક્રમ કઈ રીતે પૂરો કરવો અને પરિણામ કઈ રીતે સાચું આપવું. આ મનોમંથનમાં જ સમય પ્રસાર થઈ જાય છે. NCTEની નવી ગાઈડલાઈન પ્રમાણે બી.એડ./ એમ. એડ.ના MINIMUM ૫૦ ટકા ADMISSION મેળવવા માટેના CRITERIA રાખેલ છે તે પણ શિક્ષણને પાચો હલાવામાં અગત્યોનો ભાગ ભજવે છે.

આપણે બધા જોઈ એ છીએ કે બી.એડ./એમ. એડ.ની પ્રવેશ પ્રક્રિયા કેટલી બધી લાંબી ચાલે છે કે જેમાં શિક્ષણ કાર્ય પર અસર થાય છે. શિક્ષણ પ્રથા લાગુ થતાજ SEMESTER ફીનું ધોરણ પણ વધે છે. તે ફી ભરવામાં આજના દેશનો દરેક વર્ગ સંતુષ્ટ નથી અને આની માઠી અસર બી.એડ./એમ. એડ.ના પ્રવેશ પ્રક્રિયા પર પડે છે.

SEMESTER પ્રથાના કારણે PROFESSOR ની સંખ્યામાં પણ વધારો કરવો પડે છે. ભરતી અને તેના ખર્ચા સંસ્થા ને પોષાય શકે તેમ નથી. એક બાજુ વિદ્યાર્થીની સંખ્યા કોલેજને મળતી નથી તેની સામે શિક્ષકોની ભરતી કરીને સંસ્થા કઈ રીતે પોતાનો ખર્ચ ઉઠાવી શકે.

પહેલાંના સમયમાં શિક્ષણ સારું હતું કારણ કે પહેલા કોલેજોની સંખ્યા અને યુનિવર્સિટીની સંખ્યા ઓછી હતી અને હાલ એજ યુનિવર્સિટી માં ૮૦ થી ૯૦ કોલેજ ની સંખ્યા જોવા મળે છે તો એ સાબિત કરી બતાવે છે આટલી બધી સંસ્થાઓ હોઈ તો તેની સામે વિદ્યાર્થી ક્યાંથી મળે. આ તો થઈ એક યુનિવર્સિટીની વાત તો વિચાર કરો કે સમગ્ર ભારતમાં કેટલી યુનિવર્સિટી છે. તો એની કોલેજ કેટલી હશે તો એની અંદર વિદ્યાર્થીની સંખ્યા ક્યાંથી આવશે?

કોઠારી કમિશને પોતાના મંત્યો રજુ કરેલા એમાં તેમ ને જણાવ્યું કે “ભારતનું ભાવી તેના વર્ગખંડમાં ઘડાઈ રહ્યું છે” તે વિધાન આજના સમયની જરૂરીયાતને પોષાય તેવું છે ખરું?

ઉપસંહાર

NCTE NCTE NCNNLSLSLની સ્થાપના થઈ ત્યારથી લઈને અત્યાર સુધી અસંખ્ય શિક્ષણ –પ્રશિક્ષણને લગતા નિયમો બનાવવામાં આવેલ છે. શિક્ષણ સર્વાંગ સંપૂર્ણ વ્યક્તિનું ઘડતર કરે અને સમાજને મધમઘતાનો યુવા આવે તેવા સાચા શિક્ષણની આજના દેશને જરૂરીયાત છે નહિ કે કોઈ એક વિષયને લઈ ને આગળ વધવા માટે કાકા કાલેલકરે, જવાહર નહેરુએ શિક્ષણ વિષે પોતાના મંતવ્યો રજુ કરેલ છે. જેમાં જીન જેક રૂસો પોતાના વાક્યોમાં પ્રકૃતિ વિષે જણાવે છે કે “સ્વર્ગમાંથી આવેલી દરેક વસ્તુ સુંદર જ હોય છે. પરંતુ ધરતી પર આવ્યા પછી મનુષ્યના હાથ લાગવાથી તે બગડી જાય છે.” એવું જ આજના શિક્ષણની પરીસ્થિતિ થઈ રહી છે.